

DİN ÖĞRETİMİNİN KURAMSAL TEMELLERİ*

Prof. Dr. Muallâ SELÇUK

GİRİŞ

1989 yılından beri Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde, öğretmenlik uygulamalarını (staj faaliyetlerini) yürüten ve değerlendiren bir öğretim üyesi olarak, örgün eğitim kurumlarımızdaki din öğretiminde yaşanan problemleri yakından takip etme imkânına sahip oldum. Öğretmen adaylarımızı mesleğe hazırlayan staj öncesi teorik derslerin yanında, staj sonrası da öğrencilerimizle bazı pratik dersler yapmaktayız. Pratik dersler, öğretim tecrübelerimizi paylaşmak ve değerlendirmek amacını taşıyor.

Okullardaki din öğretimi uygulamalarına ister din kültürü kazandırma diyelim, ister ahlak bilgisi diyelim, sonuç itibarıyla kültürü kazandırılmak, bilgisi verilmek istenen olgu "din" olgusudur.

Bu derslerimizde öğretmen adayları, zaman zaman kişisel gözlemlerini de aktarıyorlar. "*Okullarda Din Öğretiminin Yeri*" konulu derslerimizin birinde; bir öğretmen adayımız şöyle demişti: "... *Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin dışındaki dersleri okutan bazı meslektaşlarımız, 'Okulda din dersi neden okutuluyor?' 'Öğrenciler din âlimi mi olacaklar?'* şeklinde sorular soruyorlar." Öğretmen adayının bu sözü üzerine, sınıftaki arkadaşlarından bir itiraz yükseldi: "*Öğrenciler sanki diğer derslerin alimi mi oluyorlar?*"

Ders, öğretmen adaylarının staj esnasında şahit oldukları bazı tartışmaları aktarmaları ile devam etti. Ben de notlar alıyordum. Din öğretimi ile ilgili beklentileri, kanaatleri, ihtilâfları içeren tartışmalar bu öğretimin okul içindeki yerini belirlemenin önemine işaret etmekteydi. Ancak burada bir güçlkle karşı karşıyayız. Okullardaki din öğretimi uygulamalarına ister din kültürü kazandırma diyelim, ister ahlak bilgisi diyelim, sonuç itibarıyla kültürü kazandırılmak, bilgisi verilmek istenen olgu "din" olgusudur. "Din" kavramı, tanımlanması en güç kavramlardan biridir. Eskilerin "*efradını câmi, ayyarını mâni*" diye niteledikleri bir tanım yapmak din için çok zordur. Eksiksiz, tam tanımı yapılamayan tek kavram din değildir. Tanımlanamaz diyebileceğimiz kavramlar en çok kullandığımız kavramlardır. Eğitim, öğretim, hürriyet, mutluluk, bu kavramların sadece birkaçıdır. Aynı kelimeleri kullanmalarına rağmen, insanlar arasındaki ilişkilerin çok defa anlaşmazlıklarla sonuçlanması ya da fikir ayrılıkları genellikle tam tanımı yapılamayan kavramlar yüzündendir. Aynı kavramı kullananlar hep aynı muhtevayı kastetmezler. Kişiler farklı "*anlam kodlarına*" ve farklı "*referans çerçevelerine*" sahiptirler. Nesnelere ve olayların bilgisini kazanırken, zihinlerde oluşan şemalar birbirinin aynı değildir.

* Uluslararası Din Eğitimi Sempozyumu (20-21.Kasım 1997), Ankara, 1997, s.28-35.

Kişiler, duydukları sözleri, gördükleri olayları zihinlerindeki şemalar içinde yorumlarlar, anlarlar ve belleklerine kaydederler. Aynı kelimeleri kullanan kimselerin birbirleriyle iletişim kurmalarında yaşadıkları güçlük, zihinsel anlam kodlarının veya şemalarının farklı olmasından ileri gelir, Kavgalar, tartışmalar da genellikle bundan doğar.

Din öğretimi, öğrencinin zihin gelişimine katkıda bulunabilir mi? Bir başka deyişle din öğretimi; öğrencinin karar verme, akıl yürütme, öğrenme, araştırma, sorgulama, yorumlama ve anlamaya yönelik zihinsel çabalarını zenginleştirip besleyebilir mi?

Tam tanımı yapılamıyor diye kavramları terk edemeyiz. Kavramları başka terimlerle ve benzetmeler yardımıyla anlatabiliriz. Kavramların insan hayatındaki tezahürlerine de dikkat çekerek, bu kavramlardan ne kast ettiğimizi belirtebiliriz. Böylece farklı kişilerin düşünceleri arasında tutarlılık ve anlaşma yeteneği sağlanabilir.

Öncelikle şu sorular cevap bekler hâlde karşımızda durmaktadırlar: "*Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi, okulun genel öğretimdeki amacına erişmesinde hangi katkıda bulunabilir? Bu katkı ne derece gereklidir ve kaçınılmazdır? Din öğretimi nedir? Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi nasıl bir derstir? Din öğretimi yapmak ne demektir? Bu faaliyetle anlatılmak istenen nedir?*" Bu soruları sormak görevimizdir. Bunu yapmazsak, ne hakkında konuştuğumuzu bilemeyiz. Bu sorulara doyurucu cevaplar verebildiğimiz takdirde, din öğretiminin amaçlarını, hedeflerini ve uygulama alanını tespit edebiliriz. Biz bu tebliğ çerçevesinde şu soru üzerinde duracağız: Din öğretimi, öğrencinin zihin gelişimine katkıda bulunabilir mi? Bir başka deyişle din öğretimi; öğrencinin karar verme, akıl yürütme, öğrenme, araştırma, sorgulama, yorumlama ve anlamaya yönelik zihinsel çabalarını zenginleştirip besleyebilir mi?

İslâm dininin eğitim ve öğretim anlayışını göz önünde bulundurarak, bu soruya cevabımız, "*Elbette evet!*" sözü ile başlayacak ve muhtemelen şöyle devam edecektir: "*...Düşünmeyi, eleştirmeyi, 'niçin' ve 'nasıl' kurcalamayı emreden bir kitaba iman eden gençlerimizin zihinsel kabiliyetlerinin geliştirilmesi işi, mensubu olduğumuz İslâm dininin bir gereğidir. Yüce Allah, düşünme melekemizi doğru kullanmamızı istiyor: Kur'ân-ı Kerim'de zanna, tahmine, şartlanmışlığa, heva ve hevese eksik bilgiye dayanan düşünce ile, 'gerçek düşünce' birbirinden ayrılıyor. Bu anlamda düşüncelerimize, 'olumsuz' ve 'olumlu' düşünce olmak üzere değer biçiliyor.*"

Gerçek düşünce ile, bunun karşısında yer alan, arzulara ve heveslere dayanan düşünceye değer biçme işi, şüphesiz ki düşüncenin kararlara, tercihlere yansımaları ve davranışlarla kaynaşması safhasında meydana geliyor. Böylece sorumluluk ve imtihan kavramları anlam kazanıyor."

Gerçek düşünce ile, bunun karşısında yer alan, arzulara ve heveslere dayanan düşünceye değer biçme işi, şüphesiz ki düşüncenin kararlara, tercihlere yansımaları ve davranışlarla kaynaşması safhasında meydana geliyor. Böylece sorumluluk ve imtihan kavramları anlam kazanıyor."

Şimdi de sorduğumuz sorunun başına bir "nasıl" sözcüğü ekleyerek soruyu cevaplandırmayı deneyelim. "*Nasıl bir din öğretimi öğrencinin zihin eğitimine katkıda bulunabilir, onun zihinsel yeteneklerini geliştirebilir?*" sorusuna cevap arayalım.

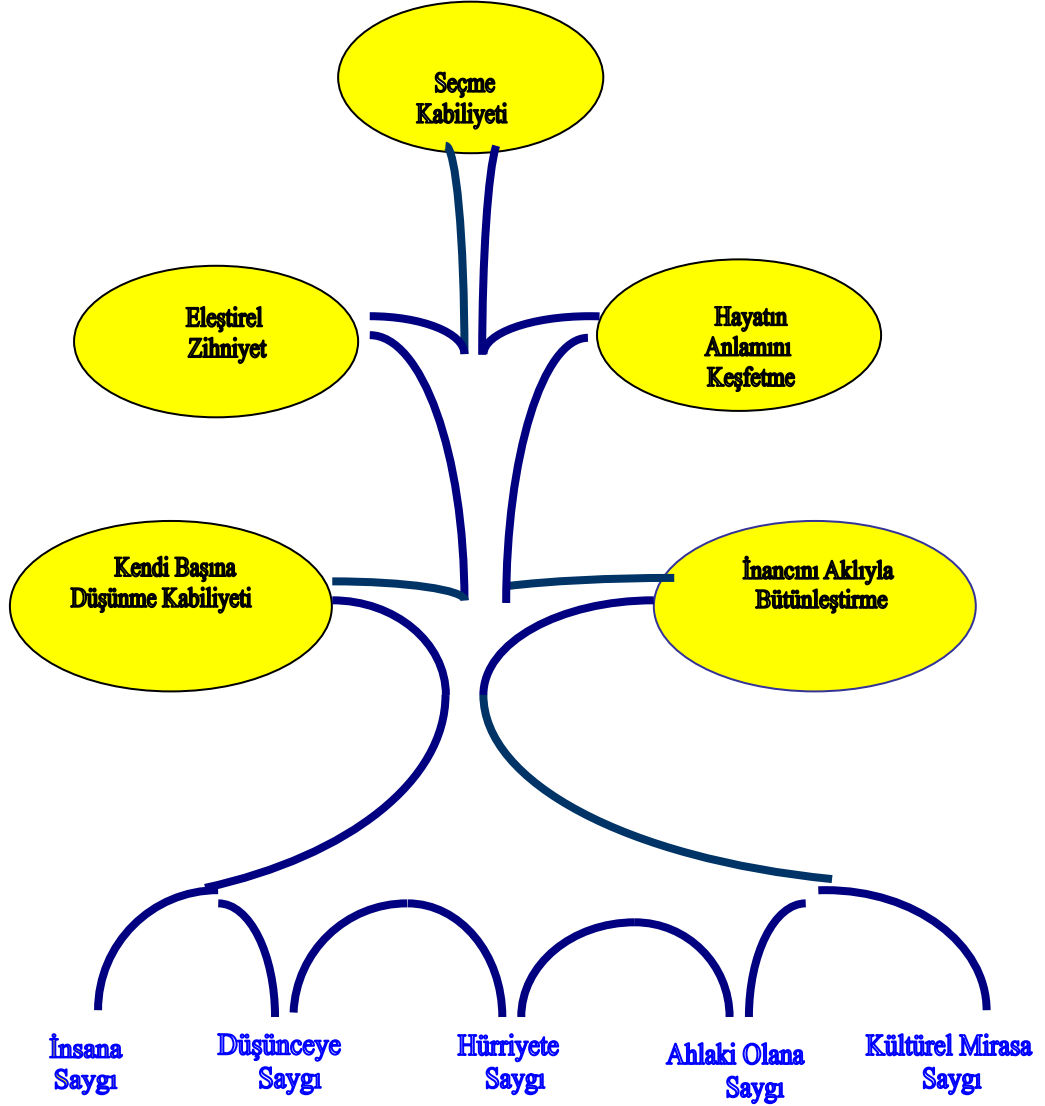
NASIL BİR DİN ÖĞRETİMİ?

Her alanda olduğu gibi din öğretiminde de "*bilgi*" meselesi ile "*bilinç*" meselesi yakın ilişki içerisinde. Çözümlememiş bilgi, yani bilinç haline gelmemiş bilgi, aslında doğru dahi olsa etkisiz bilgidir, hatta yanlış ilişkilendirmelere sebep olabilir. Bilinçle bütünleşmeyen bilgi, bilincin oluşum ve gelişimini de engeller. Bilince katılsa bile, bilinci bulandırır, yanılgılara sebep olur. Bir bilgi türü olarak din olgusunu öğretime konu ettiğimiz zaman, bu bilginin özelliğini ve nesnesini iyi tayin etmek gerekir. Din öğretimi, bir bilgi verme vasıtası olmakla beraber, insanın bilgi elde etme yollarını ve aklını kullanma kabiliyetini geliştiren bir süreçtir. *Bu noktada karşımıza din öğretiminin önemli bir amacı çıkıyor: "Yetişmekte olan nesle din hakkında doğru bilgi vermek, onların toplumda yaygın olan zihniyetler üzerinde düşünmelerini sağlamak ve gençleri bilinçlendirmek..."* Kendilerine sunulan alternatifleri inceleyebilmek için öğrencilerin bakış açılarını geliştirmeye ihtiyaç vardır. Çocuklar ve gençler körü körüne uygulayıcı olmamalıdır. Onlar, bilginin hangi amaçla, kim için, nasıl bir dünyada kullanılabileceğini sorgulayacak biçimde yetiştirilmelidir. Eğer çocuklar ve gençler, özellikle inanç ve yaşam, konusundaki tercihlerini özgür olarak yapabilirlerse, istismar edilmekten korunacaklardır.

Bu amaçlara uygun olarak din öğretimi, öğrencinin kendi akıl yürütme gücünü kullanarak varlık karşısında tavır almasına katkıda bulunabilir. Peki, din eğitimcisi bunu hangi yolla yapacaktır? Dinî metinleri ezberleterek mi? İlmihal bilgileri belleterek mi? Araştırma yaptırarak mı? Soru sorarak mı? Bu, bir yöntem sorunudur.

Din öğretimi alanında öncelikli olarak yapılması gereken iş, din öğretiminin hangi kavramlara dayandırılacağını göstermektir. Düşünme, ancak doğru bir kavram sistemi üzerine oturmuş haldeki güvenilir ve tutarlı bilgiler üzerine inşa edilirse verimli olur

"Nasıl bir din öğretimi?" sorusunu cevaplandırmak için, bir "fikir ağacı" geliştirdik. (Bakınız, şekil: Nasıl bir din öğretimi?) Ağacın köklerine, insana saygı, düşünceye saygı, hürriyete saygı, ahlâkî olana saygı ve kültürel mirasa saygı kavramlarını* yerleştirdik.

Nasıl Bir Din Öğretimi

* İnsana, düşünceye, hürriyete, ahlâka ve kültürel mirasa saygı kavramları hakkında geniş bilgi için bak: Muallâ SELÇUK, "Din Öğretiminin Kuramsal Temelleri-Zihin Gelişimi Açısından Bir Deneme-", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul 1997, Sayı: 4, s. 145-158.

Temelinde, insana saygı, düşünceye saygı, ahlâkî olana saygı, hürriyete saygı ve kültürel mirasa saygı olan bir din öğretiminden yanayız. Burada akla şöyle bir soru gelebilir: Ne demek düşünceye saygı? Peki ya insana, hürriyete, ahlâkî olana saygı ne demek?

Bir de kültürel mirasa saygıdan söz ediliyor. Yıllar yılı, çocukluğumuzdan başlayarak, eğitimimizde herkes, ailemiz, okulumuz, çevremiz, bir çok şeye saygı duymamız gerektiği fikrini kafamıza nakşetmek için uğraştı durdu. Büyüklere saygı, bilgiye saygı, göreve saygı, güçlüye saygı, topluma saygı... Saygı duyacağımız kişilere, nesnelere fikirlere işaret edilmiş ama, niçin saygı duyacağımız konusunda belli belirsiz bir takım ana hatların dışında bize bir şey öğretilmemiştir. Saygının önemi vurgulanmış, oysa saygılı bir tavrın ne demek olduğu anlatılmamıştır. Önümüze bir dizi kural konmuş, onların pratik anlamının ne olduğu ise bize gösterilmemiştir. Ne olmamız gerektiğine dair kurallarla çevrili bir dünyada kendimizi bulamaz olduk. Kuralları pratiğe geçirme noktasında kimi zaman saldırgan, kimi zaman fanatik, kimi zaman teslimiyetçi, kimi zaman korkak, yetersiz veya umursamaz görüldük.

Saygı adına zorla empoze edilen tavırların insanın ufkunu açmadığı, sağlam temellere dayanmayan kabullerin, kişiliği geliştirici, besleyici, zenginleştirici ve koruyucu bir rol oynamadığı şeklinde yorumlayacağım bu sözlere katılmamak mümkün değil. Yanlış veya çarpık bir saygı anlayışı, ideal olanı hayata geçirebilmede, dünyada olup bitenlerin ne anlama geldiği, hayatın hangi yöne doğru seyrettiği ve gelecekte ne gibi şekiller alabileceği konusunda kişiye yardımcı olamaz. Böyle bir saygı anlayışı, giderek mevcut otoritelerden korkma veya 'pasif bir olumlama'ya dönüşür ki bu durumda karşımıza çıkan 'kuralların paketlediği insanlar' görüntüsüne şaşmamalıyız.

Saygı kelimesini burada, üzerinde düşünmek, tanımak, anlamak, sorgulamak ve değerlendirmek anlamında kullanıyorum. Saygı bir duygudur, sevgi gibi. Saygının da sevgi gibi faaliyete dönük, kişinin davranışında kendini gösteren yönü var. Saygıyı bir davranış türü, bir faaliyet olarak tanımlıyorum ve ben burada 'saygı'nın eylem boyutu üzerinde duruyorum. Saygı duymak, düşünmeyi, tanımayı, anlamayı, sorgulamayı ve sonra bir değerlendirmeye gitmeyi gerektirir.

Saygı duymak;
düşünmeyi, tanımayı,
anlamayı, sorgulamayı
ve sonra bir
değerlendirmeye
gitmeyi gerektirir.

İnsana Saygı: Temelinde insana saygı fikri olan bir eğitim anlayışı insanın ne olduğu fikri üzerinde düşünür, insanın varlık şartlarını tanımaya, anlamaya çalışır; insanın sahip olduğu potansiyeli değerlendirir. İnsana saygı, insanı bütün yönleriyle ele alma eğilimini de beraber getirir. insana saygı, onun yaptıklarını tanımak, anlamlandırmak, onun düşüncelerine ve iç

âlemine nüfuz etme çabasını da taşır. İnsanın biyolojik yapısı var; beslenmesi, korunması, sağlık şartları, kültürel, toplumsal, tarihî çevresi var; geçmişe ait hatıraları, geleceğe ait umutları ve kaygıları var. İnsanın bir gelişim çizgisi bir de sürekli değişimleri var. Dünya her an onun zihninde farklı şekillenir, her an bir kaptan bir kaba aktarılır. Korkuları, sevgileri, heyecanları, nefret ve istekleri, inançları, değer yargıları, tutumları ile insan, gün geçtikçe yeniden keşfediliyor. İnsanı konu alan ilâhî ve beşerî bütün izahlar, insanı tanımanın, anlamının ve yorumlamanın yöntemlerini zenginleştiriyor.

Düşünceye Saygı: Düşünceye saygı, "*Benim doğrum, biricik doğrudur; benim dışımdakiler ise hep yanlıştır*" şeklindeki hırslımdan sıyrılmayı da ihtiva ediyor. Düşünsel çabaların sonucunu, '*tek doğru ve pek çok yanlış*' seviyesine indirgemeye çalışmak bir hıstır. Benim doğrum en doğru yol olabilir. Hatta sadece doğru olmakla kalmayıp gerçeğin bütününü de yansıtabilir. Ancak ben, kabullerime itiraz edilmesine katlanmadıkça veya kendim onları sorgulamadığım müddetçe onlara olan bağlılığım bir peşin hüküm mesâbesindedir. Bu durum, kabullerimi veya doğrularımı zayıflatma, hayatımdaki etki gücünü yitirme ve hatta kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya bırakır. Kabullerim giderek alışkanlık ve sunî bir tekrara dönüşebilir. Doğru veya yanlış herhangi bir fikri, her türlü eleştiriye ve itiraza rağmen hâlâ ayakta duruyor olduğu için kabul etmekle, o fikrin itiraza uğramasına müsaade etmemek ve onu savunmacı bir tarzda koruyarak doğruluğunu kabul etmek arasında bir fark olsa gerektir.

İnanç ve kabullerimizin "*örtülü*" ve "*açık*" dayanakları var. Bu dayanaklar kişiliğimizden, yetiştirilme biçimimizden, tarihimizden, kültürümüzden kaynaklanabilir. Bunların farkında olmak, bunlar üzerinde yorum yapmak, doğru ile yanlışın farkında olmak, sağlam olanı bulup çıkarmak ve sonunda bir yargıya varmak ancak saygılı bir tavır sonucunda mümkün olur. Düşünmek bir eğitim işi, bir arama ve bir araştırma işidir.

Allah için,
yani Allah
rızası için iş
yapma ile
Allah adına
iş yapma
aynı şey
değildir.

Düşünmenin bir eğitim işi, bir arama, bir araştırma işi olduğunu unutmayalım. Düşünebilmek kadar, dinlemesini bilmek, farklılıklara tahammül edebilmek de bir eğitim işidir. Düşünebilmek, düşündüğünü söyleyebilmek fakat karşısındaki insanı incitmeden söyleyebilmek... Dinleyebilmek, karşısındakini susturmadan dinleyebilmek, duyduklarına katılmasa da, fikirler üzerinde düşünebilmek ve onları sorgulamak... Bu tavırlar, din öğretiminin insana kazandırabileceği tavırlardır.

Hürriyete Saygı: İnsanın ferdiliğine ve şahsiyetine olan saygımı ve şahsiyetin mümkün olan en geniş bir çeşitlilik içinde gelişebileceğine dair kanaatimi belirttikten sonra, insanın gelişmesine ambargo koyan her tutumun da insan hürriyetine saygısızlık olduğunu ifade etmek isterim. İster "*Allah'ın emirlerini yerine getirmek istiyorum*" desin, isterse başka bir merciin, fark etmez. İnsanı ezen, kişiliğini zedeleyen, onun bağımsız karar vermesini engelleyen her baskı,

insan hürriyetine saygısızlıktır. İnsanlar, kendi iyiliklerini kendilerinin doğru bildiği yolda arama hürriyetine sahiptir. Herkes kendi akıl sağlığının ve tercihlerinin sahibi olabilmelidir.

Din dersinde öğretmen, Allah rızası için iş yapma ile, Allah adına iş yapma arasındaki inceliği öğrencilerine fark ettirebilir. Allah için, yani Allah rızası için iş yapma ile Allah adına iş yapma aynı şey değildir. Allah için iş yapma, yaratıcı ile beraberlik şuuru içinde bir eylemde bulunmaktır. Bu eylem doğru olabilir, eksik olabilir, yanlış olabilir. Allah adına iş yapma ise, Allah adına hareket etme hak ve yetkisine sahip olma yanılığıdır. Bilindiği gibi ister ilâhî kaynaklı olsun ister beşerî kaynaklı olsun, bir ilkenin kendisi ile onun uygulanması arasındaki süreçte pek çok faktör devreye girer. İlkenin kendisi ile onun uygulaması asla özdeşleştirilemez. Konumuzla ilgili olarak bir örnek verecek olursak; Kur'ân metni, ilâhîdir, fakat onun uygulaması insanîdir. Her insan, Allah'ın mesajını kendi kapasitesi, içinde yaşadığı zaman diliminin fonksiyonları ve koordinatları çerçevesinde anlayacak, anlamlandıracak, yorumlayacaktır. Hiç kimsenin, kendi anlayışını "*Allah adına hareket ediyorum*" iddiasıyla, zorla empoze etmeye hakkı yoktur.

Din öğretiminde belletici ve baskı altına alıcı bir yaklaşımın yerini, konuları çözümleyici ve yorumlayıcı bir yaklaşım almalıdır.

Din öğretiminde belletici ve baskı altına alıcı bir yaklaşımın yerini, konuları çözümleyici ve yorumlayıcı bir yaklaşım almalıdır. Şahsen katılsak da katılmasak da, yapılacak yorumlara, ortaya atılacak yeni fikirlere ihtiyacımız vardır. Allah'ın rızasını gözeterek yapılan anlama, anlamlandırma ve yorumlama faaliyetine karşı olmak yerine, mevcut anlayışlardan birini ilâhî mesajla özdeşleştirerek insanlara bunu zorla kabul ettirme şeklinde tezahür eden tutuma karşı olmak lâzımdır diye düşünüyoruz. Çeşitliliğin ve fikir zenginliğinin olduğu ortamda, muhakeme gücü ve seçme kabiliyeti teşvik edilecektir.

Ahlâkî Olana Saygı: Fikir ağacımızın köklerinde yer alan kavramlardan biri de "ahlâkî olana saygı" kavramıdır. Din öğretiminin ahlâk olgusu ile ilgisini tartışmak istediğimizde öncelikli olarak şu hususlar ön plâna çıkar: İnsanoğlunun, baş döndürücü bir dünya meydana getirmesine rağmen, bu dünyanın hakkını verecek ahlâkî olgunlukta insanlar yetiştirmede başarısız kaldığını söylemek mümkündür. Hayatımızda zihin huzuru, vicdan ile barışık olma, ruh zenginliği gibi hallerin eksikliğini hissediyoruz. Teknik açıdan olağanüstü imkânlarla sahip olsak bile, hâlen yeterince güçlü bir ahlâkî yapıya sahip olmadığımızı belirtmeliyiz.

İyinin ne olduğunu bilen insanın da her zaman iyiyi yapamadığını, kendi kişisel tecrübelerimizde veya çevremizdeki insanlarda müşahade ediyoruz. İşte burada inancın teşvik edici yönünden istifade etmek din eğitimcilerine düşüyor. Güzel sözler söylemek, konferanslar

vermek, öğütlerde, tavsiyelerde bulunmak, örnek insanlar, örnek durumlar anlatmak yetmiyor. Çünkü insanın hayatında ağır basan ve onun yönünü tayin eden şey, sözlerden çok yapılan işler ve eylemlerdir.

Bir çağın ahlâkî yapısına, doğruluk, dürüstlük, insan sevgisi, çalışma, yardımseverlik, cana, mala saygı gibi kavramlar hakimse, o zaman bu özellikleri taşıyan insanlar ön plâna geçer. Hayır, eğer çağın yapısı bozulmuş, gayri ahlâkî kavramlarla düşünölmeye başlanmışsa, o vakit bu tip davranışlar gösterenler ön plâna geçerler. Çocukları ve gençleri etkileyen şey hayatın kendisidir. Siz istediğiniz kadar, öğrencilerinize tarihten parlak örnekler veya çok sağlam ilkeler sunun; içinde yaşanan çağın ahlâkî bir sorgulamasını yapmadığınız sürece, onları -en iyi ihtimalle- gerçeklerden kopan ve hayal dünyasında yaşayan kişiler hâline getirirsiniz.

Burada, "*ahlâkî fikirler*" ile "*ahlâklılık adına ileri sürölen fikirler*" arasındaki ayrıma dikkat çekmek istiyorum. Evrensel değerler diyebileceğimiz doğruluk, dürüstlük, insan hakları gibi ahlâkî fikirler etrafında herkes birleşir. Dindar olan bir aile ile, herhangi bir dine bağılı olmayan ailenin de çocuklarında görmek istedikleri erdemlerdir bunlar. Ancak bu kavramların hayata geçirilmesi noktasına gelindiğinde, kişilerin menfaatleri, toplumların ve grupların çıkar hesapları, değişik siyasi-ideolojik yaklaşımlar, insanların düşöncelerinde ve eylemlerinde etkili olurlar. Bu faktörler, kişilerin ahlâkî bir karar verip verememesinde belirleyici bir rol oynarlar ve çoğu kez ahlâkî fikirler, ahlâklılık adına ileri sürölen fikirlere, uygulamalara dönüşürler. Bu nedenle çocukların ve gençlerin ahlâk eğitiminde dinle temellendirilen bir ahlâk anlayışını savunuyoruz. Amaç, ahlâklı insanlar yetiştirmekse, inanç boyutunun ihmal edilmemesi gerekiyor. Herkesin bildiği 'iyi'nin yanına `sevap'ı katabilmek, herkesin bildiği 'kötü'nün yanına 'günah'ı ekleyebilmek, ahlâka yepyeni bir şekil kazandırıyor. Allah korkusunu ve Allah sevgisini, insanı yönsüz, desteksiz ve şaşkın bırakabilecek her türlü uygulamada koruyucu bir güç olarak görüyoruz. Allah korkusu ve Allah sevgisi, insanı vicdanına cevap vermeye her an hazırlıklı tutar; yani ahlâkî fikirlerin mümkün olduğu kadar büyük bir bölümünün davranışa kılavuzluk etmede itici güçler haline gelmesini sağlar.

Din öğretiminde gençler hangi muhtevaya ihtiyaç duymaktadır? Sorusuna bu tebliğ kapsamında verilebilecek cevap: Öğrenciler için sahip olunmaya değer muhteva hayatın problemlerini çözmede kullanabilecekleri muhtevadır.

Kültürel Mirasa Saygı: Kültürel mirasa saygı, tarihi birikime bakabilmek, geçmişin günümüz açısından yerini, değerini ve fonksiyonunu tahlil ve tespit edebilmek demektir. Kendimizi inşa ederken tarihin mesajını çözebilmek ise şüphesiz çok yoğun bir fikrî ve ilmî çabayı gerektirir. Geçmişe kör bir teslimiyeti, tarihi otoritelere kör bir itaati yani toptan onaylamayı veya bunun karşısında toptan inkâra varan tutumları, kültürel mirasımızı anlama çabamızın önünde duran engeller olarak görmekteyiz. Kültürel mirasa saygı, ne geleneğe sığınmak, ne de gelenekten kaçmaktır.

Kültürel miras konusunda bir engelimiz daha var, o da tarihî birikimimizde değerli ve güzel olduğunu zannettiğimiz her ne varsa öğrencilerimizin kafasına doldurmak temayülümüz. Oysa artık çocuklarımızın öğrenmesi gereken muhtevayı seçmede bazı kriterlere sahip olabilmeliyiz. *"Din öğretiminde gençler hangi muhtevaya ihtiyaç duymaktadır?"* sorusuna bu tebliğ kapsamında verilebilecek cevap: *"Öğrenciler için sahip olunmaya değer muhteva, hayatın problemlerini çözmeye kullanılabilecekleri muhtevadır"* şeklinde olacaktır. Geçmiş, öğrencilerimizin önüne bir bilgi tomarı olarak yığmayalım. Geçmiş birikimimizi onlara ne ilginç bir tarih olduğu için öğretelim, ne de çok güzel edebî anlatımlar taşıdığı için nakledelim. Kültürel mirası, yetişmekte olan neslin, Allah'la, kendileriyle ve diğer insanlarla olan iletişimlerini düzenlemelerinde bir yardım ve ilham vasıtası olarak sunabilelim. Böyle bir anlayışın sonucunda yöntemimiz de değişecektir. Bu yöntem, zihinlere bilgi istiflemeye değil, düşünmeye, anlamaya, karşılaştırmaya, değerlendirmeye, kısacası, öğrencinin keşfetmesine önem verecektir.

DİN ÖĞRETİMİ VE HEDEF DAVRANIŞLAR

Buraya kadar yazdıklarımız, din öğretimi ile ilgili yaklaşımımızı belirlemeye yönelikti. Bir başka deyişle, din öğretiminin kuramsal temellerini atmaya çalıştık. İnsana, düşünceye, hürriyete, ahlâka ve kültürel mirasa saygıyı temel alan bu kuramsal bakış açısı, din öğretimine karşı takınacağımız tavrı gösteriyor. Bu kuramsal bakış, din dersinin müfredat programları geliştirilirken, ders kitapları yazılırken veya öğrencilerle dinî konularda iletişime geçilirken göz önüne alacağımız hususlara işaret ediyor. Din öğretimi ile ilgili yaklaşımımızı *"öğrencinin bilincinin gelişmesini sağlayacak koşulları oluşturmak ve öğrenciye, hayatın problemlerini çözebilmesinde yardımcı olacak yolları göstermek"* şeklinde formüle ettikten sonra, şimdi de böyle bir yaklaşımın öğrenciye katkılarını somut bir biçimde göstermeye çalışalım.

Fikir ağacımıza baktığımızda ağacın ürünleri olarak görünen bazı kavramlarla karşılaşacağız. Bu kavramlar, kendi başına düşünme kabiliyeti, eleştirel zihniyet, seçme kabiliyeti, hayatın anlamını keşfetme ve inancını aklıyla bütünleştirme olarak sıralanıyor ve bunlar öğrencide geliştirmeyi hedeflediğimiz kabiliyetleri gösteriyor.

Dersler sadece öğretim programında mevcut oldukları için önemli ve değerli sayılamazlar. Dersler, öğrencinin gelişimine katkıda buldukları ölçüde önemlidirler ve değerlidirler. Herhangi bir ders, öğrencilerine sadece şöyle seslenebilir: *"İçinizden kim daha fazla bilgi parçacığı toplar, daha çok ezberler, daha çok hatırlayıp iyi not alırsa, o kişi başarılıdır!"* Bir başka ders ise öğrencisine şöyle seslenebilir: *"Sana şu dersi öğretiyorum. Çünkü sen bunu öğrenirsen şunları şunları kazanacaksın. Bu dersle hayatın arasında şu şu bağlar var, onları fark edeceksin. Şu şu kabiliyetlerin gelişecek..."*

Sonuçta her ders şu veya bu şekilde kendi sesleniş biçimini yani hedefini belirlemelidir. Okuduğu dersin hedefinin ne olduğunu bilmek öğrencinin en tabii hakkıdır. Dersin anlamlandırılmadığı, amacının, hedefinin belirgin olmadığı durumlarda huzursuzluklara ve çatışmalara kapı açılır.

SON SÖZ

Din öğretiminin kuramsal temelleri ile ilgili yapılacak çalışmalar, öğrencide gelişmesini istediğimiz "*hedef davranışlar*"ın belirlenmesine yardımcı olacaktır. Böylece Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde öğrencilerin düşüncelerinde, hareketlerinde ve duygularında meydana gelmesi beklenen değişiklikler açıklığa kavuşacaktır. Muhtevanın öğrencide nasıl bir davranış geliştireceği yani öğretme-öğrenme süreci sonunda elde edilecek ürünün açıkça tanımlanması, öğretmenlerin başarılı olma şansını arttıracaktır. Bu durumda öğretmenlerimizin sıkça dile getirdikleri, "*Biz ne yapıyoruz? Bizimki de bir uğraş mıdır? Anlattıklarımız ne işe yarıyor?*" gibi soruların kaynağı olan güvensizlik duygusu da azalacaktır: O halde öğretmen, öğrenciden ne istediğini bilmeli, öğrenci de öğretmenin ne istediğinden haberdâr edilmelidir.

Bu tebliğin kaygıları çerçevesinde ulaşılan sonuç ise şudur:

Din öğretimi bir zihin eğitimi olabilmelidir; öğrenciye aklını kullanmanın ve insan onuruna yaraşır bir hayat sürmenin yollarını göstermelidir. Bu hedef, din öğretiminin genel hedefidir. Örgün eğitim kurumlarının çeşitli kademeleri ve sınıf seviyeleri için ara hedefler tespit etme işi ise, program geliştirme alanında yapılacak farklı çalışmaların konusudur.